

Az Oktatásügyi Minisztérium Szemléltető Filmkirendeltsége
film dia sorozatából

168.szám.

A FRANCIA POLGÁRI FORRADALOM. 1789-1794.

Történelmi sorozat:18.

Készült: 1955.évben.

1. Gunykép a parasztek elnyomásáról.

A gunykép, amelyet nem sokkal a forradalom kezdete előtt adtak ki, jól illusztrálja a francia parasztság helyzetét. A paraszt súlyos teher alatt görnyedezik: a papság és a nemesség nehezedik rá. Az öreg paraszt nehézkesen megy, ásójára támaszkodik. Ez volt akkor a szegényparasztnek csaknem egyetlen munkaeszköze. Madarak dézsmálják a gabonáját, nyulak rágcsálják a veteményeit, de neki nincs joga arra sem, hogy a kárt okozó állatokat megölje. Nadrágja zsebéből a királyi adó befizetésére felhívó felszólítások kandikálnak elő, a pap csuhájának zsebéből pedig a különböző fajta egyházi célú adakozásra való felszólítások dudorodnak ki. A gunyrajz alatt olvasható felírás azt mondja: "Ó, jaj - csak abban lehet reménykedni, hogy mindennek hamarosan végeszakad!"

2. A három rend.

A francia nép minden osztálya, rétege kívánta a változást az udvar, az egyházi és világi nagybirtokosok kivételével. A feudális viszonyok akadályává váltak a termelőerők fejlődésének. A korhadt hűbéri-abszolutista rendszer ellen széles osztályszövetség jött létre: a forradalmi burzsoázia a feudalizmus feletti diadalt csak a parasztság, a kialakuló munkásság és a városi plebejuselemek forradalmi tömegeivel együtt vívhatta ki. A kép a két kiváltságos rend egy-egy képviselőjét és a "harmadik rend"-ben vezető szerepet játszó polgárt ábrázolja.

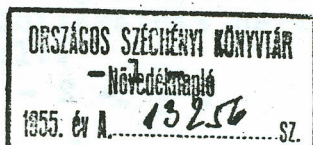
3. Montesquieu.

A francia felvilágosodás - a francia polgári forradalom ideológiai előkészítése. A francia polgári írók idősebb nemzedékéhez, a francia felvilágosodás uttörőjéhez tartozott Montesquieu, a XVIII. század egyik legkiemelkedőbb politikai gondolkodója. Montesquieu eszméi nagy hatást gyakoroltak a XVIII. és XIX. század polgári gondolkodására; híres műve, a "Törvények szelleme" több mint 20 kiadást ért el. Nem volt forradalmár, a burzsoá alkotmányos monarchiáért harcolt, de az alkotmányosság tételének kidolgozásával fontos ideológiai fegyvert adott a polgárság kezébe.

4. Voltaire.

A francia felvilágosultak idősebb nemzedékének másik kiemelkedő képviselője Voltaire volt. Sokrétű, nagytehetségű egyéniség: költő, drámaíró és történetíró. Eszméi éles, világos és meggyőző formájukkal igen nagy forradalmasító hatást gyakoroltak. Az ember

55-11342/168

legfőbb kincsének a gondolkodás szabadságát és a személyi szabadságot tartotta. Izzó gyűlölettel fordult a feudális rendszer, a kiváltságos osztályok és főként a katolikus egyház ellen, amelyet a reakciós rendszer fő támaszának, az emberi jogok és a szabad gondolkodás esküdt ellenségének tartott.

5. Rousseau.

A felvilágosodás írói között voltak olyan, a néppel kapcsolatban álló értelmiségiek is, akik nemcsak a feudális abszolutizmust akarták felszámolni, hanem - a kapitalista szabadversenytől fenyegetett kispolgárság érdekében - a magántulajdont is korlátozni akarták. Közöttük a legkiemelkedőbb Rousseau volt. Főműve: a "Társadalmi szerződés". A kispolgári demokrácia és a népfelség hirdetésével Rousseau kiemelkedett a felvilágosodás ideológusai közül. Hatása rendkívül nagy volt, a "Társadalmi szerződés" lett a polgári forradalmárok mindennapi olvasmánya.

6. Diderot.

A felvilágosultak fiatalabb nemzedékének legkiemelkedőbb képviselője Diderot volt. Neve egybeforrott az "Enciklopédia"-nak, a XVIII. század e kiváló alkotásának kiadásával. A Diderot szerkesztésében megjelent 30 kötetes enciklopédia összegezte mindazt az ismeretanyagot, amit az emberiség a XVIII. század közepéig felhalmozott, egyben bátran terjesztette a forradalmi eszméket. A hatóságok nem egy alkalommal megtiltották az Enciklopédia kiadását, de Diderot állhatatossága végülis kiharcolta a harminc kötet kiadását. Diderot szinte egész életét szegénységben töltötte, de nem volt hajlandó meggyőződését elárulni.

7. Versailles.

A francia királyok a nép verejtékén tündér-várossá varázsták színhelyüket, Versailles-t. Ide hívta össze XVI. Lajos a fenyegető tömegmozgalmak és a pénzügyi esőd miatt az 1614 óta szüneteltetett rendi gyűlést.

8. A rendi gyűlés megnyitása.

A három rend képviselői az 1789. május 5-i első ülésre a "labdaház" nagytermében gyűltek össze. Az emelvényen ült trónján a király, balján karosszékben a királyné, Mária Antoinette, körülötte a királyi hercegek és hercegnők. A terem közepén padokon ültek a követek: balra a papság, jobbra a nemesség képviselői, szemben a királlyal pedig a Harmadik Rend. Az emelvényen egy asztal mellett ültek az államtitkárok /miniszterek/.

9. A "labdaházi" eskü.

A Harmadik Rend képviselői, akikhez néhány alsó-pap képviselő is csatlakozott, megesküdték, hogy nem válnak el egymástól mindaddig, amíg alkotmányt nem adnak Franciaországnak. A híres forradalmár festő, Dávid képen a terem közepén lévő asztal tetején Bailly, a nemzetgyűlés elnöke áll és felolvassa az eskümintát. A képviselők mámoros lelkesedéssel mondják utána az esküt.

10. A nép fegyvert szerez.

A rendi gyűlés alkotmányozó nemzetgyűléssé alakult át. A király látszólag meghátrált, de azután csakhamar csapatokat gyűjtött össze Párizs és Versailles körül, hogy leszámoljon a nemzetgyűléssel. E hírekre Párizs népe fegyvert ragadott. Először a fegyverkereskedésekre vetették magukat, majd az Invalidusok palotájába nyomultak be. Itt 32 ezer puskát zsákmányoltak, de puskaport nem találtak, mert azt már átszállították a Bastilleba és a városháza pincéjébe. Utóbbi hamarosan meg is találták és szétosztották.

11. A Bastille bevétel.

1789. július 14-én a Bastille lerombolásával, a néptömegek beavatkozásával kezdődött meg az igazi forradalom. A párizsi nép megvédte a Harmadik Rend eddig kivivott eredményeit és lehetővé tette a további lépéseket a forradalom útján. A képen a francia forradalomnak ezt a nagyjelentőségű eseményét látjuk. De Launay várparancsnok vezetése alatt a vastag várfalak mögül 32 svájci gárdista és 82 rokkant katona tüzelt a népre. Párizs népe négyórás kemény küzdelem után bevette a zsarnokság gyűlöletes bástyáját és földig lerombolta azt. A kép azt a pillanatot örökíti meg, amikor a felkelők első csapatai benyomulnak a várba.

12. Felkelő parasztok.

A Bastille bevételének hírére fellángolt a parasztforradalom is. Kapával, kaszával felfegyverzett parasztok rohanták meg a kastélyokat, elégették a földesuri jogokat tartalmazó okleveleket, s ellenállás esetén a kastélyt is felgyújtották. Sok kegyetlen elnyomó életével is lakolt büneiért.

13. Augusztus 4.

A parasztforradalom nyomására a nemesség képviselői az 1789. augusztus 4-re virradó éjjel lemondtak néhány előjogukról. A földet terhelő hűbéri szolgáltatásokat, amelyek ugyyszólván az egész parasztságot sújtották meghagyták, illetve megfizethetlenné tették azok megváltását. Csak olyan előjogokról mondtak le, amelyeket a parasztforradalom gyökerlatban már megsemmisített, így a halászat, vadászat, földesuri biráskodás jogáról, stb.

14. Az Emberi Jogok Deklarációja.

A forradalom első szakaszán a burzsoázia a néptömegek segítségével vereséget mért a feudális abszolutizmusra és a nemesség uralmára. A hatalom a nagyburzsoázia kezébe került. A nagyburzsoázia fontosnak tartotta, hogy törvényekben fektesse le a maga polgári jogait. /Polgári tulajdon, törvényelotti egyenlőség stb./ Ebből a törekvésből született meg az Emberi Jogok Nyilatkozata, amely később az 1791-es polgári alkotmány bevezetőjéül szolgált.

15. A párizsi nép Versaillesbe megy.

1789. október 5-6-án ismét a párizsi nép mentette meg a forradalmat. Az ellenforradalmi seregek gyülekezésének híréből és a szörnyű éhínségtől végsőkig felizgatott párizsi nép, élén a párizsi nőkkel, Versaillesbe vonult.

16. A királyi család bevonulása Párizsba.

A mintegy 20 ezerre nőtt tömeg "Kenyeret!" kiáltással körülvette a versaillesi királyi palotát és kényszerítette a királyt, valamint a nemzetgyűlést a Párizsba való átköltözésre. A király a népszarnokából a nép foglya lett, a nemzetgyűlés pedig a forradalmi nép nyomása alá került.

17. Az első emigránsok.

Az egykoru gunykép a forradalom elől külföldre menekülő első emigránsokat /Artois grófja, Polignac asszony stb./ ábrázolja.

18. A király szökése.

A kép azt a pillanatot ábrázolja, amikor a külföldre szökő XVI. Lajost letartóztatják Varennes városában. Drouet postamester az egyik kis határmenti községben felismerte a királyt, amikor lovat váltott. Lóra kapva a menekülők kocsija után eredt és Varennesnél utolérte őket. Itt a királyi hintó számára nem voltak váltásra való friss lovak. XVI. Lajos utitársai arra kérték a kocsisokat, hogy legalább a következő állomásig vigyék el őket, azok azonban sokáig vonakodtak. A közben megérkezett Drouet az egész várost fellármázta és így sikerült a király letartóztatása.

19. A marsmezői sortűz.

A nagyburzsoázia miután az 1791-es alkotmánnyal kellőképpen biztosította érdekeit, sürgősen fel akarta számolni a forradalmat. Inkább hajlandó volt engedményeket tenni a volt uralkodó osztálynak, mint teljesíteni a nép követeléseit. 1791. júliusában a Marsmezőn a nagyburzsoázia vad kegyetlenséggel verte szét a köztársaság mellett tüntető tömeget, s ezzel nyíltan felfedte ellenforradalmiságát.

20. A girondisták.

Az alkotmányozó gyűlés, miután kidolgozta az alkotmányt, átadta helyét az új alkotmány alapján megválasztott törvényhozó gyűlésnek. Az 1791. októberében megnyílt törvényhozó gyűlésben jelentős befolyáshoz jutottak a girondisták, az ipari és kereskedő nagyburzsoázia legöntudatosabb képviselői. 1792 márciusában XVI. Lajos belőlük állította össze minisztériumát. A polgári köztársaság hívei voltak, de meg akarták akadályozni a forradalom továbbfejlődését. A képen balról jobbra a girondisták néhány legnevezetesebb vezetőjét, Rolandot, Vergniaudt, Buzot-t és Brissot-t látjuk.

21. Robespierre.

A radikális balszárny a Jakobinus-klub tagjai közül került ki. A jakobinusok a forradalmi kispolgárságot, a városi plebejüstemegéket képviselték. Az arisztokráciával egyezkedő nagyburzsoáziával szemben tovább akarták vinni a forradalmat. A jakobinusok sorából emelkedett ki Robespierre, a francia forradalom egyik legnagyobb alakja /1758-1794/, akinek a nemzetgyűlés utolsó hónapjaitól kezdve döntő szerepe volt a forradalom következetes továbbvitelésében.

22. Marat.

Kiemelkedő szerepet töltött be a jakobinus klubban a forradalom másik nagy alakja, Marat is. A forradalom kezdetétől fogva éles, szenvedélyes hangú cikkeket írt a lapokba a városi szegénység és a parasztság védelmére. Szünet nélkül buzdította a francia népet a forradalom folytatására. "A nép barátja" címen lapot indított és mindenkit haragra szólított a király, a nemesség, majd a girondisták ellen is. Mindig az első sorokban harcolt, amikor a forradalmat veszély fenyegette.

23. XVI. Lajos levele.

A külföldre menekült emigránsok és a forradalom otthon maradt ellenségei mindent megtettek annak érdekében, hogy Európa reakció hatalmait támadásra bírják a forradalmi Franciaország ellen. Erről tanuskodik XVI. Lajos 1791. december 3-án írt levele II. Frigyes Vilmos porosz királyhoz: "Testvérem uram! Montier urtól értesültem, minő érdeklődést tanusított Felsőged nemcsak személyem hanem királyságom jóléte iránt is. Felsőged hajlandósága, hogy ezt biznyítsa minden esetben, amikor ez hasznára válhatik népemnek, bennem élénk érzelmet keltett. Bizalommal hivatkozom reá e pillanatban, amidőn, bár elfogadtam az új alkotmányt, a pártosok nyíltan mutatják szándékukat, hogy egészen eltörlik a monarchia maradványait. Eppen most fordultam a császárhoz, az orosz cárnéhoz, a spanyol és svéd királyokhoz és eléjük terjesztem Európa legfőbb hatalmasságai congressusának tervét, amely fegyveres erőre támaszkodva, legjobb módja volna az itteni pártosok megállításának, a dolgok kívánatosabb rendje megállapításának és megakadályozná, hogy ez a baj, mely minket bánt, elterjedjen Európa többi államaiba...."

24. A három uralkodó találkozása.

A hazaáruló uralkodó osztály mesterkedései nem voltak eredménytelenek: Ausztria császára, Poroszország királya és a szász választófejedelem Pillnitzben szövetséget kötöttek a forradalom megsemmisítésére.

25. "Veszélyben a haza!"

1792-ben az osztrák császár, tekintve Franciaország súlyos gazdasági helyzetét, alkalmasnak találta az időt arra, hogy megtámadja Franciaországot. A törvényhozó gyűlés azonban megelőzte a császárt és hadat üzent Ausztriának. A vezető arisztokrata tábornokok - ahogy ezt Rebespierre és Marat előre megmondta - megnyitották az utat a császár seregei előtt. Most már súlyos veszélybe sodródott az ország függetlensége és a forradalom ügye. 1792. július elején a törvényhozó gyűlés kimondta a jelszót: "A haza veszélyben van!" és az igazságos forradalmi háború élére a jakobinusok álltak.

26. Önkéntesek.

Franciaország minden részéből tömegesen önzöltek az önkéntesek a főváros védelmére. A párizsi lakosságot felfegyverezték. A megalkotott csapatokat mindjárt a frontra küldték. "A háború célja volt helyreállítani Franciaországban a régi rendet és ezzel a for-

radalmi ragály elől biztonságba helyezni a megrémült királyokat és országaikat. Ezért harcoltak a francia forradalmárok olyan önfeláldozóan a királyok csapatai ellen". /Sztálin/

27. Sansculotte zászlótartó.

Legelőször ragadtak fegyvert a nép egyszerű fiai, a sansculotteok, a forradalom legharcosabb, legönfeláldozóbb fiai.

28. Fering nővérek.

Fegyvert ragadott a francia nép minden hü fia, köztük nők is. A képen látható két leány is sok dicsőséget szerzett a hazáért és forradalomért vívott harcban.

29. Marseillaise.

A marseilleiek a Marseillaise hangjainál siettek Párizs felé. A kép azt a felemelő pillanatot ábrázolja, amikor a forradalmi himnusz szerzője, Rouget de L'Isle bemutatja nagyhatású alkotását.

30. A Tuilériák ostroma.

Az ország és a forradalom megvédése érdekében új csapatokat kellett mérni a belső ellenségre is. 1792. augusztus 9-től 10-re virradó éjjel a jakobinusok irányításával új népi hatalom született, a forradalmi községtanács, amely már 10-én az ellenséggel cimboráló király ellen vezette Párizs népét. A néptömegek véres harc árán elfoglalták a királyi palotát, a Tuilériákat, s a király a törvényhozó gyűléshez menekült. A törvényhozó gyűlés a tömegek nyomására kimondta a trónfosztást és börtönbe vetette a királyt. Beleegyeztek - az általános választójog alapján - új alkotmányozó gyűlés, a Konvent összehívásába is.

31. Valmy.

Szeptember elején elesett Verdun, ezzel az ellenség útja nyitva állt Párizs felé. Ebben a válságos helyzetben a forradalmi községtanács Robespierre, Marat és Danton lángoló szavai, kiáltványai stb. révén lángralobbantotta a hazafias lelkesedést. Az ellenség már csak 100 km-re volt Párizstól, amikor bekövetkezett a döntő fordulat: 1792. szeptember 20-án Valmynál a gyakerlatlan, de feró hazaszeretettől fűtött forradalmi sereg legyőzte a begyakerlott feudális hadsereget. Valmy a háború fordulópontja volt. Ezután a győzelme után a forradalmi sereg támadásba ment át.

32. A köztársaság kikiáltása.

A valmyi győzelemmel egyidőben lépett hivatalába a Konvent. A Konvent első ténykedése az volt, hogy kikiáltotta a köztársaságot. /1792. szeptember 21./

A köztársaság pecsétje. Képünk a francia köztársaság pecsétjét adja, amely 1792-től 1804-ig volt használatban. Felirata: Au nom de la republique francaise /A francia köztársaság nevében/.

34. XVI. Lajos kivégzése.

A girondisták meg akarták menteni a királyt, de a jakobinusok, a községtanács kieszközölték, hogy törvényt üljenek a király felett és halálra ítélik. 1793 január 31-én végre is hajtották a halálos ítéletet. Később Mária Antoinettet is kivégezték.

35. Robespierre otthonában.

A Gironda elbukott, mert tehetetlennek bizonyult a belső és külső ellenséggel szemben, s mivel nem akarta a forradalmat forradalmi rendszabályokkal megmenteni, továbbfejleszteni. A hatalom a burzsoá forradalomnak a néptömegekre támaszkodó demokratikus szárnya, a jakobinusok kezébe került /1793 június - 1794 július/. A jakobinusok diktatúrája a városi és falusi szegénységre támaszkodott. A teljes hatalom a Konvent intézkedéséből létrejött Jóléti Bizottság kezében volt, amelynek élén a rendületlen jellemű Robespierre állt. A jakobinus diktatúra sikerrel zúzta szét a belső ellenséget és új, győzelmes forradalmi hadsereget hozott létre. A belső és külső ellenség ellen harcoló jakobinusok a tudományok és művészetek támogatására, fejlesztésére is módot találtak: könyvtárakat, tudományos intézeteket alapítottak, biztosították a tudósok /Lamarck, Cuvier stb./ alkotómunkájának anyagi feltételeit, megteremtették a kiállítási szabadságot, gondoskodtak a művészeti oktatás fejlesztéséről stb. Képünk otthonában mutatja meg Robespierret szállásadójának, Duplay asztalosnak családjában. Szabad idejét szívesen töltötte Duplayék tanításával.

36. Hébert.

A város plebejus tömegei és a falusi szegénység a politikai jog-egyenlőséget a tényleges egyenlőséggel akarták kiegészíteni, más szóval helyzetük gyökeres javítását akarták elérni. A jakobinus diktatúra azonban a polgári magántulajdon alapján állva nem vezethetett a tényleges egyenlőség megteremtéséhez. Hébert és Chaumette, mint a plebejustömegek s a szegénység képviselői, Robespierrenél radikálisabb álláspontot foglaltak el. Követelni kezdték a fejlődő kapitalizmussal való határozott leszámolást. Nem kimélték a zöldségárusokat sem, ha azok zöldséggel spekuláltak. 1794 márciusában Hébert és hívei a jakobinus diktatúra megdöntésére irányuló felkelést akartak kirobbantani. Azonban leleplezték őket és vezetőiket kivégezték. Egyidejűleg letartóztatták és kivégezték Chaumettet és híveit is, bár ezek nem vettek részt Hébert felkelésében.

37. Danton.

A forradalom első éveiben Danton a forradalom egyik kiemelkedő alakja volt, a jakobinus diktatúra időszakában kifejtett tevékenysége azonban már nyíltan a forradalom további fejlődésének megakadályozására irányult. Ameddig a feudális rend elleni harc volt napirenden, harcban állt a hűbéri rendszerrel. Amikor azonban a harc befejeződésével a népi tömegek saját követeléseikkel léptek fel, ő már ezek ellen foglalt állást. A harc olyan éles jelleget öltött, hogy a hébertisták után nem sokkal Dantont és legközelebb híveit is letartóztatták és kivégezték /1794. április/.

38. Thermidor 9-10. /1794. jul. 27-28./

Robespierre kormánya megszabadult ellenzékétől, de ezért túl nagy árat fizetett. A hébertisták megsemmisítésével a jakobinus diktatúra osztálybázisa összeszűkült. A diktatúra éppen a nagyburzsoázia ellenforradalmi készülődése idején elvesztette fő támaszát, a forradalmi népet. Thermidor 9-én a Konvent ellenforradalmi özszeesküvői letartóztatták Robespierret és híveit, s másnap kivégezték. A forradalmi diktaturát megdöntötték és azt az ellenforradalmi burzsoázia diktatúrájával váltották fel. De "... a francia forradalom, ha le is verték, mégis győzött, mert az egész világ számára a burzsoá-demokrácia, a burzsoá-szabadság olyan erős pilléreit rakta le, hogy azokat már nem lehetett ledönteni".
/Lenin/

Készült a Felsőoktatási Jegyzetellátó Vállalatnál
Felelős vezető: Bojkovszky Lajos.